

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО

РЕЦЕНЗИЯ

От: *Проф. д-р Ирина Стефанова Цакова*
Международно висше бизнес училище
3.6 Право /Информационно право/

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по научна специалност 3.6. Право в УНСС.

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед №1367/02.05.2025г. на Ректора на УНСС.

Автор на дисертационния труд: *Албена Петрова Добрева*
Тема на дисертационния труд: *Авторскоправна закрила на базите данни*

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма „Право на интелектуалната собственост“ към катедра „Частноправни науки“, Юридически факултет на УНСС по научна специалност 3.6. Право, съгласно Заповед на ректора на УНСС № 1177/21.04.2021г. Обучението е осъществено в редовна форма през периода 31.03.2021г. – 31.03.2024г.

Албена Петрова Добрева притежава образователна квалификационна степен „магистър по право“, придобита в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през 1993 г., както и степен „бакалавър“ по компютърни технологии от Висшето училище по телекомуникации и пощи (2020–2024 г.). От 1994 г. до настоящия момент тя упражнява юридическа професия като адвокат към Софийската адвокатска колегия, с дългогодишна практика в предоставянето на правни консултации и процесуално представителство на физически и юридически лица. В хода на обучението си като редовен докторант към катедра „Частноправни науки“ на Юридическия факултет на УНСС Албена Добрева е изпълнила в пълен обем изискванията по индивидуалния си учебен план и отговаря на минималните национални изисквания, предвидени в чл. 26, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ.

Дисертационният ѝ труд носи 50 т., а по група „Г“ тя е натрупала 50 т. чрез публикации в рецензирани издания и научни сборници, вкл. реферирани и индексирани в международни бази данни. Това надхвърля изискуемия минимум от 30 точки и демонстрира активност в разпространението на резултатите от дисертационното изследване в научната общност. По време на обучението си в докторската програма Албена Добрева е положила с отлични и много добри резултати предвидените в индивидуалния ѝ учебен план изпити и е атестирана с положителна атестация.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд.

Представеният дисертационен труд на Албена Петрова Добрева е със заглавие „Авторскоправна закрила на базите данни“. Тематичната насоченост на труда е напълно съответна на научния профил на програмата, като поставя във фокус един актуален и комплексен проблем от сферата на правото на интелектуална собственост, стоящ на пресечната точка между правната уредба и технологично-икономическите реалности на съвременното информационно общество.

Дисертационният труд на Албена Добрева се състои от **246 страници**, от които **234 са основният текст**. Трудът включва увод, три тематично обособени глави, заключение, библиография с **124 литературни източника** (25 на български, 6 на руски, 82 на английски, 7 на френски и 4 на други езици) и **883 бележки под линия**. Структурата е подчинена на логиката на научното изследване – от теоретични и исторически основи, през приложен анализ, до предложението *de lege ferenda*.

Уводната част въвежда изследователския контекст чрез характеристика на базите данни като обект на правна закрила, като подчертава тяхното родство със сборните произведения. Първа глава разглежда историческия и концептуален генезис на базите данни и на техния правозащитен режим, като акцентира върху възникването, развитието и трансформацията на правната уредба, включително чрез анализа на Директива 96/9/ЕО и нейното въздействие в и извън Европейския съюз. Втора глава е посветена на авторскоправния режим на закрила, като се анализират правните дефиниции, обхватът на закрилата, субектите и правомощията, както и транспонирането в българското законодателство. Третата глава е фокусирана върху особеното право *suī generis*, като се разглеждат природата, съдържанието, правната специфика на това право, както и съдебната практика на Съда на Европейския съюз, в т.ч. и българският принос чрез делото „Апис-Христович“ срещу „Лакорда“. Заключение то обобщава направените изводи и предложения. Библиографията включва 124 литературни източника на български, руски, английски, френски и други езици, което свидетелства за задълбочена изследователска работа и осведоменост по темата.

Темата за правната закрила на базите данни е изключително **актуална и значима**, особено в контекста на развитието на цифровата икономика, изкуствения интелект, „интернет на нещата“ и концепцията за големите данни. Въпросът за авторскоправната и *suī generis* защита на базите данни е съществен елемент от правото на интелектуална собственост на Европейския съюз и националните законодателства. Фактът, че до този

момент липсва **задълбочено изследване** по темата в българската правна наука, подчертава значимостта и оригиналността на избраната дисертационна тема.

Дисертационният труд на Албена Добрева формулира с прецизност и яснота своите изследователски основи. Целта на дисертационния труд е ясно формулирана и е насочена към „изясняване на актуалното състояние и основните проблеми и противоречия в правното регулиране на отношенията, възникващи във връзка със създаването и използването на базите данни чрез разкриване на правната природа на двата режима на правна закрила на базите данни в правото на Европейския съюз, а именно авторско-правна закрила и особената *suí generis* закрила на производителя на бази данни като особено право на интелектуална собственост“. Тази цел е напълно релевантна спрямо предмета на изследването, като показва балансирано съчетание между теоретична амбиция и практически ориентирана насоченост. Със своята фокусираност върху актуални правни, технологични и интеграционни предизвикателства, тя е и израз на висока степен на научна ангажираност със съвременните процеси в правото на ЕС и неговото вътрешноправно отражение. Налице е **успешно съчетание между теоретичен анализ и практически насочени изводи**, което съответства на критериите за приносен научен труд.

Задачите на изследването са многопластови и съобразени с поставената цел. Те включват проучване на генезиса на базите данни като икономически и технически феномен; исторически и сравнително-правен анализ на правната уредба в ЕС; изследване на критериите за възникване на закрила в двата режима и съдържанието на съответните субективни права; разкриване на особеностите на правото *suí generis* като автономно право на интелектуална собственост; систематизиране и анализ на съдебната практика на Съда на Европейския съюз и на национални юрисдикции; оценка на българското законодателство и предложения *de lege ferenda*; както и извеждане на тенденции, произтичащи от развитието на цифровите технологии и правото на данните. Посочените задачи са прецизно формулирани и включват исторически и сравнителен анализ, изследване на съдебната практика, изясняване на правни дефиниции и критерии, както и анализ на специфичните проблеми, свързани с правоприлагането. Изпълнението на тези задачи е реализирано чрез прилагането на съвкупност от общонаучни и специалноправни методи, сред които исторически, сравнително-правен, логически и тълкувателен анализ.

Обектът на изследване - базите данни като нематериално благо, разглеждани през призмата на техните два правни режима на защита в правото на Европейския съюз (авторскоправен и *suí generis*) - е **съвременен и юридически значимо явление**, което стои на пресечната точка между правото, технологиите и икономиката. Изборът му като обект на изследване е **напълно обоснован и актуален**, с оглед на засилващата се роля на данните като ресурс в цифровата ера. Оценявам го като **адекватен и добре обоснован избор**, отразяващ съвременните тенденции в правото на интелектуална собственост.

Предметът на дисертационния труд е **внимателно прецизиран**, като включва правната уредба на базите данни, правоприлагането и теоретичните дебати по темата. В този контекст изследването включва сравнителен анализ на законодателни решения и подходи, както и на доктриналните виждания, като се търси изясняване на същностните характеристики на правната закрила и възможностите за усъвършенстване на съществуващата уредба. Авторът не се отклонява в странични тематични направления (напр. сделки с бази данни или защитни средства), което ѝ позволява да развие дълбочинен

анализ. Предметът е обхванат в достатъчна дълбочина и ширина, което го прави **удачен и изчерпателен** за мащабите на докторска дисертация.

Може да се направи категоричната оценка, че избраният обект и предмет на изследване са актуални, концептуално издържани и представляват сериозен принос към правната наука. Формулираната цел демонстрира ясно изразено научно виждане и последователна изследователска стратегия, а системата от задачи, чрез които тя се реализира, показва методологическа зрялост и способност за аналитично обобщаване на сложна и интердисциплинарна проблематика. В резултат от това дисертационният труд представлява комплексно, задълбочено и оригинално научно изследване с безспорна научна и практическа стойност.

Основната теза на дисертационния труд се състои в **аргументираното утвърждаване на двустепенния режим на правна закрила на базите данни в правото на Европейския съюз като правно необходим, системно обоснован и технологично адекватен механизъм, който следва да бъде обвързан с ясни критерии за разграничение и приложимост – оригиналност при авторскоправната закрила и инвестиционен принос при правото *sui generis***. Авторът защитава тезата, че двата режима, макар и различни по правна природа, предпоставки и обхват, функционират в допълнение, а не в конкуренция, и отразяват необходимостта от гъвкава и многоизмерна правна рамка за защита на бази данни в условията на цифрова икономика. Формулираната теза е **логически издържана, научно последователна и вътрешно непротиворечива**, като произтича естествено от поставения обект и предмет на изследване. Тя е не само концептуално поддържана в цялостното изложение, но и последователно доказвана чрез формулираните задачи – историко-сравнителен анализ, изясняване на дефиниции и правни категории, преценка на съществуващите тълкувания и предложения *de lege ferenda*. В този смисъл, основната теза не е просто предварително формулирано становище, а резултат от цялостна научна конструкция, изградена чрез последователно събиране и оценка на релевантен правен материал и съдебна практика.

Със своята аналитична дълбочина и концептуална яснота, основната теза на дисертационния труд изпълнява изискванията за научна обоснованост, оригиналност и приносност. Тя не само синтезира резултатите от изследването, но и разкрива капацитета на автора да разграничи правно-съществени аспекти в една динамична и слабо разработена област на национално ниво. Свързвайки в едно технологичната логика на базите данни с юридическата им квалификация и нормативна защита, трудът демонстрира висока степен на интердисциплинарна компетентност и критическо мислене.

Библиографията демонстрира сериозна дълбочина на **осведоменост** на дисертанта по темата. Използвани са 124 източника на четири основни езика – български, руски, английски и френски – включително релевантни международни актове, европейски директиви, съдебна практика на Съда на ЕС, както и литература от правните школи на държави-членки и трети страни. Особено внимание заслужава използването на **многобройни англоезични и френскоезични източници**, което свидетелства за стремеж към интердисциплинарност и международна адекватност. Анализът на правото на страни като САЩ, Обединеното кралство, Австралия и КНР показва допълнителна дълбочина и широта на сравнителноправния подход.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Дисертационният труд на Албена Добрева предлага първото в българската правна доктрина цялостно и систематизирано изследване на правната закрила на базите данни в правото на Европейския съюз, което обхваща както авторскоправната защита, така и специфичното право *suī generis*. Централният резултат се изразява в изграждането на цялостна, правно-догматична и концептуална рамка на двустепенната система за правна закрила на базите данни в правото на Европейския съюз. Сред основните научни резултати следва да се открие концептуалната реконструкция на дихотомията между двата режима на закрила чрез ясно дефинирани критерии за приложимост и обосновка на техния паралелен, а не конкуриращ се характер. В изследването се предлага богата аргументация относно природата на правото *suī generis* като особено право на интелектуална собственост, включително чрез неговото разграничение от традиционната авторскоправна логика. Анализът се подкрепя с критичен прочит на релевантната съдебна практика на Съда на ЕС, включително и чрез задълбочено разглеждане на специфичния български казус „Апис-Христович“ срещу „Лакорда“.

Научно-приложните резултати се открояват чрез идентифицирането на редица нормативни слабости в българското законодателство по отношение на транспонирането на правото на ЕС в материята на закрилата на бази данни. Съществен принос представляват изведените **предложения de lege ferenda**, които се отнасят до прецизиране на конкретни разпоредби на българския Закон за авторското право и сродните му права (ЗАПСП). Тези предложения са конкретни, аргументирани и съобразени с последните изменения в правото на ЕС, включително с разпоредбите на Директива (ЕС) 2019/790 и Регламент (ЕС) 2023/2854. Трудът съдържа и предложения за по-добро систематизиране на правните понятия, както и конкретни препоръки за избягване на терминологични и концептуални несъответствия, които имат отражение върху практическото приложение на нормите. В този смисъл трудът има висока приложна стойност както за доктрината, така и за законодателя, практикуващите юристи и правоприлагащите органи.

От методологическа гледна точка изследването се отличава с високо ниво на научна системност. Дисертантът прилага съвкупност от общонаучни и специализирани правни методи, сред които исторически, логически, сравнително-правен, интерпретативен (включително систематично, езиково и историческо тълкуване), формално-юридически, както и метод на правното моделиране. Особено следва да се подчертае успешното прилагане на сравнително-правния метод, чрез който се осъществява съпоставка между правото на ЕС, националното право и правните системи на трети държави. Дисертацията демонстрира висока методологическа култура, като авторката не просто използва механично изброени подходи, а изгражда върху тях цялостна аналитична рамка, в която те функционират съгласувано и последователно. Използваният подход на ретроспективен анализ на съдебната практика на Съда на ЕС е особено ефективен при проследяване на еволюцията в тълкувателната дейност и при обосноваването на основната теза на изследването.

По отношение на изпълнението на **поставените задачи и постигането на целта на изследването**, може да се направи категоричният извод, че и двете са реализирани в пълна

степен. Задачите са последователно разгърнати и аналитично осмислени, което се доказва и от логическата структура на труда, богатството на използваните източници, и дълбочината на правния анализ. Поставената цел е не само ясно формулирана, но и **научно издържано постигната** чрез цялостното изследване. Дисертационният труд постига не просто описание на съществуващото правно положение, а предоставя **нормативна и доктринална критика**, допълнена с визия за развитие на материята.

В обобщение, дисертационният труд на Албена Добрева представя **завършено, оригинално и приносно изследване**, което постига високо качество както по научни, така и по научно-приложни критерии. Дисертантът демонстрира аналитична зрялост, методологическа прецизност и умение за синтез на сложна и разнопластова материя, което го утвърждава като научно изследване с висока стойност. Получените резултати имат стойност както за развитието на правната теория в областта на интелектуалната собственост, така и за нормативната и правоприлагаща практика.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Дисертантът е формулирал осем ясно обособени научни и научно-приложни приноса. Всеки от тях се основава на конкретни резултати от изследването и показва осъзнатост относно научната и практическата значимост на извършената работа. В настоящата рецензия се извършва критическа оценка на всеки от тези приноси с оглед на тяхната обоснованост, оригиналност и действителна стойност за правната наука и практика.

Първият принос, а именно извеждането на дисертацията като първо самостоятелно монографично изследване в българската правна литература на закрилата на базите данни в правото на Европейския съюз, е обективно верен. Темата е слабо разработена в българската доктрина, особено по отношение на правото *sui generis*, а наличните публикации са епизодични и частични. В този смисъл приносът е оригинален и запълва съществена празнина в националната правна наука. Самата структура и обем на труда, както и богатата библиография, потвърждават неговия комплексен характер. Вторият принос – интердисциплинарният подход към анализа на основополагащите понятия, свързани с базите данни – също е напълно обоснован. Изследването съчетава юридически и технологичен анализ, като се обсъждат структурни и функционални характеристики на базите данни, тяхното цифрово въздействие и управлението им чрез системи за управление на бази данни (СУБД). Това е съществен принос за изясняване на обекта на правна закрила, както и за правната дефиниция на „база данни“ в смисъла на Директива 96/9/ЕО. Посоченият подход позволява адекватна правна квалификация на една динамична и технологично обвързана категория. Третият и четвъртият принос – свързани с историческото и сравнително-правно изследване на генезиса на закрилата на базите данни, както и с анализа на доктрината и съдебната практика в континенталната и англосаксонската правна традиция – са реализирани чрез обхватно и методологически прецизно проучване. Участието на доктринални концепции като „sweat of the brow“ и тяхното въздействие върху европейското право е аргументирано и подкрепено с конкретни примери от съдебната практика (напр. делата *Feist*, *Van Dale* и *Le Monde*). Това представлява оригинален принос за разбиране на нормативния синтез в ЕС и подчертава правната сложност на обекта на защита. Петият принос – задълбоченият анализ на преюдициалната практика на Съда на Европейския съюз – е представен системно, като са

разгледани ключови дела от 2004 г. до сега. Съдебната практика е не просто цитирана, а анализирана през призмата на основните тълкувателни конфликти и тенденции. Случаите *Football Dataco*, *British Horseracing Board*, *Directmedia*, *Innoweb* и *CV-Online Latvia* са използвани, за да се извлекат дефиниционни и съдържателни критерии на правото *suī generis*. Акцентът върху българския казус *Анис-Христович* срещу *Лакорда* добавя локален елемент с висока практическа стойност и показва активна включеност на българската юрисдикция в тълкуването на правото на ЕС. Шестият принос – формулирането и обосновката на тезата, че правото *suī generis* следва да бъде третирано като особено право на интелектуална собственост – е с теоретична значимост. Дисертантът демонстрира концептуално мислене, като откроява самостоятелността на това право спрямо класическите категории авторско право, патент и търговска марка. Аргументацията се опира както на съдържанието на правата и критериите за възникване, така и на системното му място в правната уредба на ЕС. Седмият принос е свързан с цялостния и критичен анализ на българската нормативна уредба – Закона за авторското право и сродните му права – в контекста на транспонирането на европейското право. Дисертационният труд изследва разпоредбите, свързани с базите данни, във всички техни аспекти – обект, субект, съдържание на правото, срок на закрила, изключения, права на ползвателите – и идентифицира съществени несъответствия и потенциални противоречия. Осмият принос, формулиран в предложенията *de lege ferenda*, е от научно-приложен характер с висока стойност. Авторката предлага конкретни текстове за промяна на законовите разпоредби, с оглед на по-пълно съответствие с Директива 96/9/ЕО, както и с по-новите актове на европейското право. Формулираните предложения показват познаване на законодателната техника и прецизност в нормативната формулировка. Освен това те са съобразени с практическите нужди на правоприлагането и демонстрират способност за правна иновация.

В заключение, формулираните от дисертанта научни и научно-приложни приноси са **реални, аргументирани и с висока стойност както за правната наука, така и за правоприлагащата практика**. Те свидетелстват за изследователска зрялост, владееене на методологията и ангажираност към усъвършенстване на националното право.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Дисертантът е посочил пет публикации, които отразяват ключовите научни резултати, постигнати в хода на разработването на дисертационния труд. Публикациите са реализирани в научни издания и сборници и демонстрират ясна ангажираност на дисертанта с академичната общност в областта на правото на интелектуална собственост.

Първата публикация, на български език – „Актуални проблеми на хармонизацията на правната закрила на базите данни в ЕС“ (2022), е включена в сборника от научна конференция на Юридическия факултет на УНСС и е индексирана в платформата CEEOL. В нея дисертантът разглежда дисбаланса между правото на ЕС и националната правна уредба в материята на закрилата на базите данни, като идентифицира конкретни нормативни предизвикателства и предлага методологически насоки за усъвършенстване на транспонирането. Публикацията отразява както научната, така и приложната ориентация на изследването, и е ясно тематично обвързана с основната цел на дисертацията. Следващите две публикации са на английски език и са резултат от участие в

международната конференция LIMEN – съответно през 2021 г. в Грац и през 2022 г. в Будапеща. В статията „Legal Protection of the EU Database: One Proposal for a Transposition“ (2021), авторът анализира проблемите на транспонирането на Директива 96/9/ЕО в българското законодателство и предлага конкретни законодателни решения, като демонстрира владение на нормативната техника и съобразяване с европейската правна рамка. В следващата публикация – „EU Databases: One Evaluation on Recitals through the Look of the Court“ (2022), дисертантът изследва значението на съображенията (recitals) в преамбюла на директивата през призмата на съдебната практика на Съда на Европейския съюз. Двете публикации свидетелстват за способността на дисертанта да участва в международен научен дебат и да представя резултатите от изследването си на утвърдени международни форуми. Особено значима е публикацията от 2024 г. „The Database Directive in the Landscape of Modern Databases“, публикувана в рецензираното международно списание *Facta Universitatis: Law and Politics*, том 22, бр. 1, стр. 235–243. В нея дисертантът разглежда взаимодействието между нормативната уредба и съвременните цифрови реалности, включително ефектите на големите данни и изкуствения интелект върху правната закрила на базите данни. Публикацията е доказателство за зрялост на научното изследване и за постигане на международна видимост на постигнатите резултати чрез индексирано, рецензирано научно издание. Последната публикация – „Rights on Databases and Technological Measures – Topical Problems of the Information Society“, издадена в рамките на ERAZ 2024 в ISCTE – Университетски институт в Лисабон, поставя фокус върху връзката между правата върху базите данни и технологичните мерки за защита. Разгледаните теми са от пряко значение за съвременните дебати в цифровото право и засилват практическото измерение на изследването.

Въз основа на посочените публикации може да се направи обоснованият извод, че резултатите от дисертационния труд са намерили **широко и релевантно научно разпространение**, включително в международни индексирани издания и форуми. Статиите отразяват както теоретичните основи, така и приложната насоченост на изследването и показват последователно развитие на темата в рамките на дисертационната работа. Налице е реален принос към националния и международен академичен дебат в областта на правото на интелектуална собственост и цифровата регулация.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът на Албена Добрева изпълнява в пълна степен основната си функция – да отрази ясно, систематизирано и коректно съдържанието, структурата и основните резултати от дисертационния труд. В него са изложени ключовите научни постановки, концептуални рамки и основните правни и методологически акценти, развити в дисертацията, без да се нарушава логическата последователност на изложението или да се допускат съдържателни пропуски. Структурата на автореферата следва логиката на дисертационния труд и представя обобщено съдържанието на всяка от трите основни глави – относно възникването и развитието на правната закрила на базите данни, авторскоправната защита и особеното право *suī generis*. Описани са целта и задачите на изследването, като те съответстват напълно на разработените в пълния текст на дисертацията тези. Обектът, предметът и методологическата рамка също са адекватно отразени. Особено внимание заслужава фактът, че авторефератът представя ясно и пълно основната теза на дисертационния труд, като я свързва с актуалната европейска и

национална правна рамка и очертава приноса на изследването към теоретичната систематизация и законодателното усъвършенстване в тази материя. Посочените научни и научно-приложни приноси в раздел III са ясно формулирани, напълно съответстват на реално постигнатите резултати в дисертацията и демонстрират осъзнатост от страна на дисертанта относно значимостта на неговите изводи и предложения. Списъкът с публикации в раздел IV потвърждава последователността и устойчивостта на интересите на дисертанта към темата, като публикациите покриват основните въпроси, развити в отделните части на дисертацията, включително въпроси, свързани с правото на ЕС, българската нормативна рамка и приложната значимост на правната закрила на базите данни. По отношение на езика и стила, авторефератът е написан в научен, точен и стегнат стил. Използваната терминология е прецизна и съответства на приетите понятия в областта на правото на интелектуална собственост. Текстът е ясен, последователен и достъпен за научната общност, без да се отклонява в прекомерна техническа или терминологична натовареност.

На основата на извършеното сравнение между съдържанието на автореферата и пълния текст на дисертацията може категорично да се заключи, че **авторефератът отразява коректно, пълно и адекватно основните резултати, структурата и приноса на дисертационния труд**, като по този начин изпълнява успешно своята роля в процеса на представяне и защита на научната разработка пред академичната общност.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Дисертационният труд на Албена Добрева представлява завършено и концептуално последователно научно изследване, което постига убедителни резултати в рамките на изследваната проблематика. В духа на академичната коректност и с оглед насърчаването на по-нататъшни изследователски търсения, могат да бъдат формулирани няколко **бележки и препоръки**.

1. На места в изложението се наблюдава **висока „терминологична плътност“**, която затруднява възприемането на правните изводи, особено за читатели извън тясната експертна общност. Това е особено видно в раздел II от Глава трета (стр. 145–156), където се коментират паралелно оригинални понятия от Директива 96/9/ЕО, техни преводи и транспонирани термини в ЗАПСП. Например, понятието „излъчване“ се поставя в съпоставка с „изобразяване“, а „събиране“ с „придобиване“, без еднозначно предпочитание към едната или другата формулировка. Въпреки че анализът е прецизен, натрупването на синонимни и нормативно несъвпадащи термини може да създаде объркване, особено в контекста на правоприлагането. Като свързана с горното се откроява **колизията между съществуващи и нововъведени термини в ЗАПСП**, която е анализирана критично в дисертацията. Примери за това са: понятието „синхронизация“, въведено в чл. 18, ал. 2, т. 8, чл. 26з, чл. 86, ал. 1, т. 5 и чл. 90а, ал. 1, т. 10 ЗАПСП, без легална дефиниция или ясна съпоставка с източниците от правото на ЕС; термини като „събиране, сверяване, използване“, използвани в чл. 93в, ал. 2 ЗАПСП, в противоречие с оригиналните понятия от чл. 7, §1 от Директива 96/9/ЕО: „придобиване, проверка, оформление“.

2. Предложенията de lege ferenda, формулирани от автора, са от особена значимост, но са разпръснати на различни места в дисертацията – стр. 105–107, 130–133 и 159–164, като основната концентрация е в края на Глава трета (раздели II и IV). С цел повишаване на приложността на тези предложения, препоръчително би било те да бъдат обособени в самостоятелен раздел с ясно обозначение, напр. под формата на тематична систематизация по законови текстове. Това би улеснило използването им от страна на практикуващи юристи и законодателя.

Следващите три наблюдения са формулирани като **препоръки за бъдещи изследвания**, които надграждат настоящата разработка и насочват към перспективни области на развитие в правото на интелектуална собственост:

1. Изграждане на обоснован модел за тълкуване на понятието „съществена част“ от база данни. В дисертацията се посочва, че този термин е юридически неясен и подлежи на различни тълкувания (стр. 122–125), но не се предлага конкретна методика за оценка на „съществеността“ – било то по качествен, количествен или функционален критерий. Разработването на такъв модел, например чрез икономически, технологични или правно-догматични показатели, би имало висока приложна стойност за съдебната и административната практика.

2. Задълбочаване на сравнителноправния анализ извън правото на ЕС. Макар в дисертацията да се разглеждат доктринални концепции като „sweat of the brow“ от англосаксонската традиция, липсват конкретни примери от съдебната практика или нормативни подходи в юрисдикции като САЩ, Канада или Австралия. Изследване на алтернативните правни механизми за защита на бази данни (чрез договори, търговска тайна или деликтно право) би обогатило перспективата и допринесло за по-пълна оценка на ефективността на европейския модел.

3. Разгръщане на анализ по темата за автоматизираното извличане на данни чрез изкуствен интелект. В дисертацията (стр. 153–155) се отбелязва проблематиката на text and data mining, особено във връзка с чл. 26е и §2, т. 3а от ЗАПСИ – транспониращи чл. 3 и 4 от Директива 2019/790. Бъдещо изследване по въпроса за това как правото sui generis може да отговори на предизвикателствата, поставени от машинното извличане на информация, би представлявало сериозен принос към правото на данните и цифровата регулация.

В заключение, изложените бележки и препоръки не подлагат на съмнение научната и приложната стойност на дисертационния труд, а целят да очертаят потенциала за **разширяване на обхвата на изследванията** и по-нататъшно доразвиване на централната тема.

Въпрос към докторанта:

Следва ли правото sui generis да претърпи съдържателна трансформация, за да отразява новите реалности на автоматизираното извличане на информация чрез алгоритми и изкуствен интелект, и ако да – в каква посока би могла да се развие правната рамка?

8. Заключение

Дисертационният труд на Албена Петрова Добрева представя **завършено, оригинално и приносно изследване**, което постига високо качество както по научни, така и по научно-приложни критерии. Получените резултати имат стойност както за развитието на правната теория в областта на интелектуалната собственост, така и за нормативната и правоприлагаща практика.

Дисертационният труд отговаря на изискванията, предвидени в чл. 6, ал. 3 от Закона за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и в Правилника за неговото прилагане, тъй като отразява задълбочените теоретични познания на автора по специалността, разкрива неговите способности за самостоятелно научно мислене и демонстрира творчески подход към проблемите, включени в предмета на изследване.

Давам своето становище „ЗА“ и предлагам на членовете на научното жури да гласуват положително за присъждането на Албена Петрова Добрева на образователната и научна степен „ДОКТОР“ по професионално направление 3.6. Право (Право на интелектуалната собственост).

23.05.2025г.
София

Подпис:

UNIVERSITY OF NATIONAL AND WORLD ECONOMY

REVIEW OF THE DISSERTATION

By: *Prof. Dr. Irina Stefanova Tsakova*
International Business School of Bulgaria
3.6 Law /Information Law

Subject: Dissertation Work for the award of the educational and scientific degree "**doctor**" in scientific specialty 3.6. Law at the UNWE /Intellectual Property Law/.

The ground for presenting the review: participation in the scientific jury for the defense of the Dissertation Work according to No. 1367/02.05.2025. of the Deputy Rector for NID of the UNWE.

Author of the Dissertation Work: *Albena Petrova Dobрева*
Topic of the Dissertation Work: *Copyright protection of databases*

1. Information about the PhD Candidate

The dissertation candidate studied under the doctoral program "*Intellectual Property Law*" at the *Department of Private Law, Faculty of Law* of the UNWE in scientific specialty 3.6. Law, according to the Order of the Rector of the UNWE No. 1177/ 21.04.2021. The PhD studies were pursued in full-time mode during the period March 31, 2021 – March 31, 2024. Albena Petrova Dobрева holds an educational qualification "Master of Laws" obtained at Sofia University "St. Kliment Ohridski" in 1993, as well as a "Bachelor" degree in computer technologies from the Higher School of Telecommunications and Posts (2020-2024). Since 1994 to the present, she has been practicing law as an attorney registered with the Sofia Bar Association, with extensive experience in providing legal consultations and litigation representation for both individuals and legal entities. During her studies as a full-time doctoral student at the Department of Private Law Sciences of the Faculty of Law of the University of National and World Economy, Albena Dobрева has fully fulfilled the requirements of her individual curriculum and meets the minimum national requirements stipulated in Art. 2b, para. 2 and 3 of the ZRASRB. Her dissertation carries 50 points, and in group "G" she has accumulated 50 points through publications in peer-reviewed publications and scientific collections, including refereed and indexed in international databases. This exceeds the required minimum of 30 points and demonstrates activity in disseminating the results of the dissertation research in the scientific

community. During her studies in the doctoral program, Albena Dobрева passed the exams provided for in her individual curriculum with excellent and very good results and was certified with a positive attestation.

2. General characteristics of the presented dissertation work

Albena Dobрева's dissertation consists of **246 pages**, of which **234** are the main text. The work includes an introduction, three thematically separate chapters, a conclusion, a bibliography with **124** literary sources (25 in Bulgarian, 6 in Russian, 82 in English, 7 in French and 4 in other languages) and **883** footnotes. The structure is subject to the logic of scientific research – from theoretical and historical foundations, through applied analysis, to *de lege ferenda* proposals.

The introductory part introduces the research context by characterizing databases as an object of legal protection, emphasizing their kinship with collective works. The first chapter examines the historical and conceptual genesis of databases and their copyright regime, focusing on the emergence, development and transformation of the legal framework, including through the analysis of Directive 96/9/EC and its impact inside and outside the European Union. The second chapter is dedicated to the copyright protection regime, analyzing the legal definitions, the scope of protection, the subjects and powers, as well as the transposition into Bulgarian legislation. The third chapter focuses on the special *sui generis* right, examining the nature, content, legal specificity of this right, as well as the case law of the Court of Justice of the European Union, including the Bulgarian contribution through the case "Apis-Hristovic" v. "Lacorda". The conclusion summarizes the conclusions and proposals made. The bibliography includes 124 literary sources in Bulgarian, Russian, English, French and other languages, which testifies to in-depth research and awareness of the topic.

The topic of legal protection of databases is extremely **relevant and significant**, especially in the context of the development of the digital economy, artificial intelligence, the "Internet of Things" and the concept of big data. The issue of copyright and *sui generis* protection of databases is an essential element of the intellectual property law of the European Union and national legislation. The fact that up to now there is no in-depth research on the topic in Bulgarian legal science emphasizes the significance and originality of the chosen dissertation topic.

Albena Dobрева's dissertation formulates its research foundations with precision and clarity. The aim of the dissertation is clearly formulated and is aimed at "clarifying the current state and the main problems and contradictions in the legal regulation of relations arising in connection with the creation and use of databases by revealing the legal nature of the two regimes of legal protection of databases in European Union law, namely copyright protection and the special *sui generis* protection of the database producer as a special intellectual property right". This aim is fully relevant to the subject of the study, as it shows a balanced combination of theoretical ambition and practically oriented focus. With its focus on current legal, technological and integration challenges, it is also an expression of a high degree of scientific engagement with contemporary processes in EU law and its domestic legal reflection. There is a **successful**

combination of theoretical analysis and practically oriented conclusions, which corresponds to the criteria for a contributed scientific work.

The tasks of the study are multifaceted and consistent with the set goal. They include a study of the genesis of databases as an economic and technical phenomenon; historical and comparative legal analysis of the legal framework in the EU; research of the criteria for the emergence of protection in both regimes and the content of the relevant subjective rights; revealing the peculiarities of the sui generis right as an autonomous intellectual property right; systematization and analysis of the case law of the Court of Justice of the European Union and national jurisdictions; assessment of Bulgarian legislation and proposals de lege ferenda; as well as derivation of trends arising from the development of digital technologies and data law. The specified tasks are precisely formulated and include historical and comparative analysis, study of case law, clarification of legal definitions and criteria, as well as analysis of specific problems related to law enforcement. The implementation of these tasks is realized through the application of a set of general scientific and special law methods, including historical, comparative legal, logical and interpretative analysis.

The subject of the research – databases as intangible subject matter, examined through the lens of their two legal protection regimes under European Union law (copyright and sui generis) – **is a contemporary and legally significant phenomenon**, situated at the intersection of law, technology, and economics. Its selection as the object of study is **entirely justified and timely**, in view of the growing importance of data as a resource in the digital age. I consider it an appropriate and well-founded choice, reflecting current trends in intellectual property law.

The subject of the dissertation has been **carefully defined**, encompassing the legal framework governing databases, the application of the law, and the theoretical debates surrounding the topic. In this context, the research includes a comparative analysis of legislative solutions and approaches, as well as doctrinal perspectives, aiming to clarify the essential characteristics of legal protection and the potential for improving the existing regulation. The author does not deviate into tangential topics (e.g., transactions involving databases or enforcement mechanisms), which allows for the development of an in-depth analysis. The subject is covered with sufficient depth and breadth, making it appropriate and comprehensive for the scope of a doctoral dissertation.

It can be confidently asserted that the chosen object and subject of the research are up to date, conceptually sound, and represent a substantial contribution to legal scholarship. The stated objective demonstrates a clearly articulated academic vision and a coherent research strategy, while the system of tasks through which it is implemented reflects methodological maturity and the ability to analytically synthesize complex and interdisciplinary issues. As a result, the dissertation constitutes a comprehensive, in-depth, and original scholarly study of unquestionable scientific and practical value.

The main thesis of the dissertation consists in the **argumentative affirmation of the two-tier regime of legal protection of databases in European Union law as a legally necessary, systematically justified and technologically adequate mechanism, which should be bound by clear criteria for distinction and applicability - originality in copyright protection and investment contribution in sui generis law**. The author defends the thesis that the two regimes, although different in legal nature, prerequisites and scope, function in a complementary manner, not in competition, and reflect the need for a flexible and multidimensional legal framework for

the protection of databases in the conditions of the digital economy. The formulated thesis is **logically sound, scientifically consistent and internally consistent**, arising naturally from the set object and subject of research. It is not only conceptually supported in the overall exposition, but also consistently proven through the formulated tasks – historical-comparative analysis, clarification of definitions and legal categories, evaluation of existing interpretations and proposals *de lege ferenda*. In this sense, the main thesis is not just a pre-formulated opinion, but the result of a comprehensive scientific construction, built through the consistent collection and evaluation of relevant legal material and case law.

With its analytical depth and conceptual clarity, the main thesis of the dissertation paper meets the requirements for scientific validity, originality and contribution. It not only synthesizes the results of the research, but also reveals the author's capacity to distinguish legally essential aspects in a dynamic and poorly developed field at the national level. By connecting the technological logic of databases with their legal qualification and normative protection, the paper demonstrates a high degree of interdisciplinary competence and critical thinking.

The bibliography demonstrates the candidate's **thorough awareness** and deep understanding of the subject matter. A total of 124 sources have been used in four main languages — Bulgarian, Russian, English, and French — including relevant international instruments, EU directives, case law of the Court of Justice of the European Union, as well as legal literature from both EU Member States and third countries. Of particular note is the extensive use of **English- and French-language sources**, which reflects a commitment to interdisciplinarity and international relevance. The inclusion of legal analysis from jurisdictions such as the United States, the United Kingdom, Australia, and the People's Republic of China further attests to the breadth and depth of the comparative legal approach.

3. Evaluation of the Achieved Scientific and Practical Results

Albena Dobрева's dissertation offers the first comprehensive and systematized study of the legal protection of databases in European Union law in Bulgarian legal doctrine, which covers both copyright protection and the specific *sui generis* right. The central result is expressed in the construction of a comprehensive, legal-dogmatic and conceptual framework of the two-tier system of legal protection of databases in European Union law. Among the main scientific results, the conceptual reconstruction of the dichotomy between the two protection regimes should be highlighted through clearly defined criteria for applicability and justification of their parallel, rather than competing, nature. The study offers a rich argumentation regarding the nature of the *sui generis* right as a special intellectual property right, including through its distinction from the traditional copyright logic. The analysis is supported by a critical reading of the relevant case law of the Court of Justice of the EU, including through an in-depth examination of the specific Bulgarian case "Apis-Hristovich v. Lacorda".

The scientific and applied results stand out through the identification of a number of normative weaknesses in the Bulgarian legislation regarding the transposition of EU law in the matter of database protection. A significant contribution is made by the **de lege ferenda** proposals, which relate to the refinement of specific provisions of the Bulgarian Copyright and Related Rights Act (CRA). These proposals are specific, well-reasoned and in line with the latest amendments to EU law, including the provisions of Directive (EU) 2019/790 and Regulation (EU) 2023/2854. The work also contains proposals for better systematization of legal concepts, as well

as specific recommendations for avoiding terminological and conceptual inconsistencies that have an impact on the practical application of the norms. In this sense, the work has a high applied value for both the doctrine and the legislator, legal practitioners and law enforcement authorities.

From a methodological point of view, the study is distinguished by a high degree of scientific systematization. The dissertationist applies a set of general scientific and specialized legal methods, including historical, logical, comparative-legal, interpretative (including systematic, linguistic and historical interpretation), formal-legal, as well as the method of legal modeling. The successful application of the comparative-legal method, through which a comparison is made between EU law, national law and the legal systems of third countries, should be particularly emphasized. The dissertation demonstrates a high methodological culture, as the author does not simply use mechanically listed approaches, but builds on them a comprehensive analytical framework in which they function coherently and consistently. The used approach of retrospective analysis of the case law of the Court of Justice of the EU is particularly effective in tracking the evolution in interpretative activity and in substantiating the main thesis of the study.

Regarding the **fulfillment of the tasks** set and the **achievement of the goal** of the study, it can be categorically concluded that both have been fully realized. The tasks are consistently developed and analytically understood, which is also proven by the logical structure of the work, the wealth of sources used, and the depth of the legal analysis. The goal set is not only clearly formulated, but also scientifically sustained achieved through the comprehensive study. The dissertation work achieves not just a description of the existing legal situation, but provides **normative and doctrinal criticism**, supplemented with a vision for the development of the matter.

In summary, Albena Dobрева's dissertation represents **a complete, original and contributing research** that achieves high quality both in terms of scientific and applied scientific criteria. The dissertation demonstrates analytical maturity, methodological precision and the ability to synthesize complex and multi-layered material, which establishes it as a scientific study of high value. The results obtained are of value both for the development of legal theory in the field of intellectual property, and for normative and law enforcement practice.

4. Assessment of the scientific and scientific-applied contributions of the Dissertation Work

The doctoral candidate has formulated eight clearly defined scientific and applied research contributions. Each of these is based on specific results from the study and demonstrates an awareness of the scientific and practical significance of the work undertaken. This review provides a critical assessment of each of these contributions in terms of their substantiation, originality, and actual value to legal science and practice.

The first contribution—namely, presenting the dissertation as the first independent monographic study in Bulgarian legal literature focusing on the protection of databases under European Union law—is factually accurate. The topic is underexplored in Bulgarian legal doctrine, particularly regarding sui generis protection, and existing publications are sporadic and partial. In this respect, the contribution is original and fills a significant gap in national legal scholarship. The structure and scope of the work, along with the extensive bibliography, affirm its comprehensive nature. The second contribution—the interdisciplinary approach to analysing the

fundamental concepts related to databases—is likewise fully substantiated. The research combines legal and technological perspectives, addressing the structural and functional characteristics of databases, their digital embodiment, and their management via database management systems (DBMS). This constitutes a substantial contribution towards clarifying the object of legal protection and refining the legal definition of “database” within the meaning of Directive 96/9/EC. The chosen approach allows for an appropriate legal qualification of a dynamic and technologically embedded category. The third and fourth contributions, which concern the historical and comparative legal study of the evolution of database protection and the analysis of doctrinal and case-law developments within both continental and common law traditions, are realised through broad and methodologically rigorous research. The engagement with concepts such as “sweat of the brow” and their influence on European law is well-argued and supported by case examples (e.g., Feist, Van Dale, Le Monde). This represents an original contribution to understanding the normative synthesis in the EU and underscores the legal complexity of the protected subject matter. The fifth contribution—a detailed analysis of the preliminary rulings of the Court of Justice of the European Union—is presented systematically, covering key cases from 2004 to the present day. The case-law is not merely cited but critically analysed in the context of interpretative tensions and prevailing trends. Cases such as Football Dataco, British Horseracing Board, Directmedia, Innoweb, and CV-Online Latvia are used to distil definitional and substantive criteria for sui generis protection. Emphasis on the Bulgarian case *Apis-Hristovich v. Lakorda* adds a local dimension of high practical relevance and reflects the active involvement of Bulgarian courts in the interpretation of EU law. The sixth contribution—the formulation and justification of the thesis that sui generis protection should be treated as a distinct category of intellectual property—is of theoretical importance. The candidate demonstrates conceptual clarity by distinguishing this right from the classical categories of copyright, patent, and trade mark. The argument is based on both the substance and scope of the rights, and on the systematic placement of this form of protection within the EU’s legal framework. The seventh contribution is a comprehensive and critical analysis of the Bulgarian legislative framework—specifically the Copyright and Related Rights Act—in the context of transposing EU law. The dissertation examines all relevant elements of the legal regime for databases—object, subject, content of the right, duration, exceptions, and user rights—and identifies significant inconsistencies and potential contradictions. The eighth contribution, expressed in *de lege ferenda* proposals, is of considerable applied value. The author puts forward specific draft amendments to the national legislation aimed at ensuring closer alignment with Directive 96/9/EC and more recent developments in EU law. These proposals demonstrate command of legislative drafting techniques and precision in legal expression. Moreover, they are aligned with the practical needs of legal enforcement and reflect a capacity for legal innovation.

In conclusion, the scientific and applied scientific contributions formulated by the dissertation candidate are real, well-reasoned and of high value both for legal science and law enforcement practice. They testify to research maturity, mastery of methodology and commitment to the improvement of national law.

5. Evaluation of dissertation publications

The dissertation author has indicated five publications that reflect the key scientific results achieved during the development of the dissertation work. The publications are realized in

scientific editions and collections and demonstrate a clear engagement of the dissertation student with the academic community in the field of intellectual property law.

The first publication, in Bulgarian – "Current Problems of Harmonization of the Legal Protection of Databases in the EU" (2022), is included in the proceedings of a scientific conference of the Faculty of Law of the UNWE and is indexed in the CEEOL platform. In it, the dissertation author examines the imbalance between EU law and the national legal framework in the field of database protection, identifying specific regulatory challenges and offering methodological guidelines for improving transposition. The publication reflects both the scientific and applied orientation of the research, and is clearly thematically linked to the main goal of the dissertation. The following two publications are in English and are the result of participation in the international LIMEN conference - respectively in 2021 in Graz and in 2022 in Budapest. In the article "Legal Protection of the EU Database: One Proposal for a Transposition" (2021), the author analyzes the problems of transposing Directive 96/9/EC into Bulgarian legislation and proposes specific legislative solutions, demonstrating mastery of regulatory techniques and compliance with the European legal framework. In the next publication – "EU Databases: One Evaluation on Recitals through the Look of the Court" (2022), the dissertation examines the significance of the recitals in the preamble of the directive through the prism of the case law of the Court of Justice of the European Union. Both publications testify to the dissertation's ability to participate in international scholarly debate and to present the results of his research in established international forums. Particularly significant is the 2024 publication "The Database Directive in the Landscape of Modern Databases", published in the peer-reviewed international journal *Facta Universitatis: Law and Politics*, vol. 22, no. 1, pp. 235–243. In it, the dissertation examines the interaction between the regulatory framework and modern digital realities, including the effects of big data and artificial intelligence on the legal protection of databases. The publication is evidence of the maturity of scientific research and of achieving international visibility of the results achieved through an indexed, peer-reviewed scientific publication. The latest publication – "Rights on Databases and Technological Measures – Topical Problems of the Information Society", published within the framework of ERAZ 2024 at ISCTE – University Institute of Lisbon, focuses on the relationship between database rights and technological protection measures. The topics examined are of direct relevance to contemporary debates in digital law and strengthen the practical dimension of the research.

Based on the above publications, it can be concluded that the results of the dissertation have found wide and relevant scientific dissemination, including in international indexed publications and forums. The articles reflect both the theoretical foundations and the applied focus of the research and show a consistent development of the topic within the framework of the dissertation work. There is a real contribution to the national and international academic debate in the field of intellectual property law and digital regulation.

6. Evaluation of the Doctoral Thesis

The author's abstract of Albena Dobрева fully fulfils its primary function—to clearly, systematically, and accurately reflect the content, structure, and key findings of the dissertation. It presents the core academic propositions, conceptual frameworks, and the main legal and methodological focal points developed in the thesis, without disrupting the logical flow of the exposition or omitting substantive elements. The structure of the abstract follows the logic of the dissertation and provides a concise summary of each of its three main chapters: the emergence

and development of legal protection for databases, copyright protection, and the sui generis right. The abstract also outlines the aim and objectives of the research, which fully correspond to the theses developed in the full dissertation. The object, subject, and methodological framework are likewise appropriately reflected. Particular attention should be given to the fact that the author's abstract clearly and comprehensively presents the main thesis of the dissertation, linking it to the current European and national legal framework and outlining the contribution of the research to theoretical systematisation and legislative development in this field. The scientific and applied contributions, presented in Section III, are clearly formulated, fully correspond to the actual results achieved in the dissertation, and demonstrate the candidate's awareness of the importance of their conclusions and proposals. The list of publications in Section IV confirms the consistency and sustainability of the candidate's interest in the topic. These publications cover the main issues addressed in the dissertation, including matters related to EU law, the Bulgarian legislative framework, and the practical relevance of legal protection for databases. With regard to language and style, the abstract is written in a scientific, precise, and concise manner. The terminology used is accurate and consistent with the accepted concepts in the field of intellectual property law. The text is clear, coherent, and accessible to the academic community, without excessive technical or terminological complexity.

Based on a comparison between the content of the abstract and the full text of the dissertation, it can be categorically concluded **that the abstract accurately, comprehensively, and adequately reflects the main results, structure, and contributions of the dissertation**, thereby successfully fulfilling its role in presenting and defending the scholarly work before the academic community.

7. Critical Notes, Recommendations and Questions

The dissertation work of Albena Dobрева represents a complete and conceptually consistent scientific study that achieves convincing results within the framework of the researched issues. In the spirit of academic correctness and with a view to encouraging further research searches, several notes and recommendations can be formulated.

1. In certain sections of the dissertation, there is a **notable “terminological density”** that may hinder the reader's comprehension of the legal conclusions, particularly for those outside the narrow circle of subject-matter experts. This is especially evident in Section II of Chapter Three (pp. 145–156), where original terms from Directive 96/9/EC, their translations, and the transposed terminology in the Bulgarian Copyright and Related Rights Act (ZAPSP) are discussed in parallel. For example, the term “broadcasting” is contrasted with “depiction,” and “collection” with “acquisition,” without a clear preference for one formulation over the other. Although the analysis **is precise, the accumulation of synonymous and legally non-equivalent terms may create confusion**, particularly in the context of legal application. A related issue addressed critically in the dissertation is the conflict between existing and newly introduced terms in the ZAPSP. Examples include the term **“synchronisation”** introduced in Article 18(2)(8), Article 26z, Article 86(1)(5), and Article 90a(1)(10) of the ZAPSP, which lacks a legal definition or a clear comparison with EU legal sources; as well as terms such as “collection, comparison, use” found in Article 93v(2) ZAPSP, which appear inconsistent with the original terms in Article 7(1) of Directive 96/9/EC: “obtaining, verification, presentation.”

2. The proposals *de lege ferenda* formulated by the author are of particular importance, but are scattered in various places in the dissertation – pp. 105–107, 130–133 and 159–164, with the main concentration being at the end of Chapter Three (sections II and IV). In order to increase the applicability of these proposals, it would be advisable to separate them into a separate section with a clear designation, e.g. in the form of a thematic systematization by legal texts. This would facilitate their use by legal practitioners and the legislator.

The following three observations are formulated as **recommendations for future research** that build on the present work and point to promising areas of development in intellectual property law:

1. Building a substantiated model for interpreting the concept of “substantial part” of a database. The dissertation states that this term is legally unclear and subject to different interpretations (pp. 122–125), but does not propose a specific methodology for assessing “materiality” – be it by qualitative, quantitative or functional criteria. The development of such a model, for example, through economic, technological or legal-dogmatic indicators, would have a high applied value for judicial and administrative practice.

2. Deepening the comparative law analysis outside EU law. While the dissertation examines doctrinal concepts such as “sweat of the brow” from the Anglo-Saxon tradition, it lacks specific examples from case law or normative approaches in jurisdictions such as the USA, Canada or Australia. An examination of alternative legal mechanisms for database protection (through contracts, trade secrets or tort law) would enrich the perspective and contribute to a more complete assessment of the effectiveness of the European model.

3. Deploying analysis on the topic of automated data mining through artificial intelligence. The dissertation (pp. 153–155) notes the issues of text and data mining, especially in relation to Art. 26f and §2, item 3a of the ZAPSP – transposing Art. 3 and 4 of Directive 2019/790. Future research on the question of how the *sui generis* right can respond to the challenges posed by machine-based information mining would constitute a serious contribution to data law and digital regulation.

In conclusion, the presented notes and recommendations do not call into question the scientific and applied value of the dissertation, but aim to outline the potential **for expanding the scope of research and further development** of the central topic.

Question for the PhD student:

Should the sui generis right undergo a meaningful transformation to reflect the new realities of automated information extraction through algorithms and artificial intelligence, and if so, in what direction could the legal framework evolve?

8. Conclusion

The dissertation work of Albena Petrova Dobрева presents a complete, original and contributing research, which achieves high quality both in terms of scientific and scientific-applied criteria. The results obtained are valuable both for the development of legal theory in the field of intellectual property, and for normative and law-enforcement practice.

The dissertation work meets the requirements stipulated in Art. 6, para. 3 of the ZRASPB and in the Regulations for its implementation, as it reflects the author's in-depth theoretical knowledge in the specialty, reveals his abilities for independent scientific thinking and demonstrates a creative approach to the problems included in the subject of research.

I hereby express my support and recommend that the members of the academic jury vote in favour of awarding Albena Petrova Dobрева the educational and scientific degree of "Doctor" in the professional field 3.6. Law (Intellectual Property Law).

23.05.2025
Sofia

Signature: